

Odkod kozmično žarenje?

Nove zvezde posegajo tudi v zemeljska dogajanja

Že kakih 20 let pozna znanost kozmične žarke, ve, da prihajajo iz globin vesolja, a kako nastajajo, je bilo do danes neznano. Vsakokratni domneve, ki so se bavile s tem vprašanjem, sicer ni bilo malo, a vsem je nedostajala eksperimentalna podlaga. Sicer je berlinski astronom prof. Werner Kolhörster že pred 20 leti ustvaril eksperimentalno podlago za podmeno o kozmičnem izvoru teh skrivnostnih žarkov, ko je ugotovil, da so desetkrat probojnejši nego najhitrejši radioaktivni žarki, ki jih zmora zemlja, a znanost se je še dolgo časa vdajala rajši spekuliranju o zemeljskem izvoru kozmičnega žarenja in s hipotezami brez prave podlage.

Tako je nastala cela vrsta teorij, izmed katerih je ena izvor kozmičnega žarenja iskala v soncu, druga pa v nekih nam poimenovalih praelementih, tako zvanih transuranih, ki naj bi bili očetje naših radioaktivnih elementov, v ostalem pa doma samo še na kakšnih zvezdah, ki so mlažje od sonca. Meritve kozmičnega žarenja ob sončnih mrkih so dokazale, da mu izvor nikakor ne more biti naša osrednja zvezda, ko so pa odkrili čedalje trše koz-

mične žarke, so morali opustiti tudi podmeno o transuranih, ker bi niti njihova energija ne zadostovala za tvorbo takšnega žarenja. Nato so menili, da nastaja morda ne zaradi razpada, temveč zaradi nastajanja novih atomov ali zaradi razpadov električnih elementarnih delcev. Tudi takšne domneve se niso mogle obdržati, končno se je obdržala še kot najbolj verjetna Nernstova hipoteza, da dajejo zvezde katastrofe potrebno energijo za pojav kozmičnih žarkov. Mislili so, da pridejo za to v poštev posebno ogromne snove zvezde, kakršne se pojavijo mogoče vsakihi tisoč let enkrat.

Kakor sedaj poročajo, je uspelo podati dokaz za Nernstovo domnevo, pri čemer pa se je pozmenejši dodatek o velikih novih zvezdah izkazal za nepotrebnega. Dokaz je podal že omenjeni prof. Kolhörster.

Sredi decembra preteklega leta se je pojavila, kakor smo že ponovno poročali, nova zvezda manjšega obsega v ozvezdju Herkula. Kolhörster se je odločil, da jo prouči tudi s stališča kozmičnih žarkov posebno potem, ko so zadnje registrirane aparature v potsdamskem observatoriju

pokazale neobičajna nihanja. S štabom sodelavcev je začel zvezdo opazovati s tega stališča, poskusi so se izvršili pod izredno ugodnimi pogoji, tako da je bilo potrebno pristiati samo 589.704 koincidirajočih kozmičnih žarkov, dočim bi morali pod kolikaj neugodnimi pogoji, motnji v aparaturah itd. opraviti najmanj dvakrat tolikšno delo. In izkazalo se je, da je bilo v dnevih, ko je nova zvezda Herkula imela svojo največjo svetlost, in sicer ko je lahko polno prisijala v aparature, kozmično žarenje za 1 do 2 odst. višje nego pred tem časom ali po njem. Torej ni izključeno, da je ta zvezda dala nekaj kozmičnega žarenja in da je njegov izvor iskati v podobnih eksplozivirajočih nebesnih telesih.

Če vzamemo, da izvira kozmično žarenje od novih zvezd, tedaj bi morala njegova množina na tleh izvirati od 50 do 100 takšnih zvezd, to se pa sklada z astronomskimi cenitvami o pogostosti novih zvezd. Kolhörsterjev eksperimentalni prispevek k številnim podmenam o izvoru kozmičnega žarenja bi bil tedaj prvič tudi pozitiven prispevek.

Življenje na vejici

Kako pišejo Nemci in Američani New York — Lasje iz mrličeve glave — Usodni bankovec za 20 dolarjev Dva dneva po izginotju malega Lindbergha je Hauptmann šantal...

Kakor se čudno stiši je le res, da visi življenje Bruna Riharda Hauptmanna, ki sedi na zatožni klopi zaradi ugrabitve Lindberghovega prvorojenca, na eni sami — vejici. Takoj po aretaciji so namreč v Ameriki od Hauptmanna zahtevali, naj napiše kakršenkoli stavek na papir. Pogoj je bil samo ta, da mora biti v stavku omenjeno mesto New York. Hauptmann je napisal ime mesta takole: New-York, kakor ga pa pišejo Nemci, a ne Američani.

Ime New York v vezanju med obema besedama se namreč dosledno ponavlja v izsiljevalnih pismih, ki jih je prejel Lindbergh od razbojnikov in izvedenec za pisarje Tyrell iz Milwaukeeja prisega na to, da izključuje navedeno znamenje vsako možnost, da bi bil ugrabitelj Lindberghovega otroka kdo drugi kakor Hauptmann. Ta vezaj bo najbrže odvedel Hauptmanna

na električni stol.

Sodišče je tudi zaslislalo črna Williama Allena, ki je našel truplo malega Lindbergha v grmovju. Ko je mož povedal, v kakšnem stanju je našel mrliča, se je oglašil k besedi Hauptmannov bratitelj, ki je izrazil dvom, da je bil najdenec pravi Lindberghov sin. Po njegovi sodbi so pobrali namestu tega nekega otroka, ki je umrl v sirotilnici blizu Hopewella. Toda advokatov trik je takoj zavrnili državni tožilec, ki je izjavil, da sta pozvana kot prič pri najdbi še dve osebi, policist, katerega je poklical Allen, ko so našli otroško trupelce in zdravnik, ki je izvršil obdukcijo mrliča. Stražnik je izjavil, da je imel otrok, ki so ga pobrali v grmovju, še las na glavi. Odstigili so mu par las ter jih poslali v analizo. Pozneje so analizirali tudi las, ki so jih vzeli iz kodra, ki ga je nekoč odstrigla svojemu vnuku Lindberghova tašča, ga. Morrow. Analiza je pokazala, da je nosila obe analizirani vrsti las ena in ista oseba, kar popolnoma izpričuje istovetnost najdbe z izginolim otrokom. Policist je tudi pojasnil, odkod luknja v otrokovi glavi. Dregnil ga je z železno konico svoje palice v lobanjo. Zdravnik dr. Charles Mitchell pa je izpovedal, da je nastopila otrokova smrt nedvomno zaradi udarca po glavi. Mali Lindbergh je

umrl zelo hitro, najbrže v dveh minutah. Nato je bil pozvan k pričevanju detektiv Sisk, ki je pojasnil, kako je našel bankovec za 20 dolarjev pri Hauptmannu. Njegova izpoved je tako učinkovala na obtožen-

ca, da je mož sunkovito planil pokonci ter zavpil detektivu: »Čujte gospod, vi lažete!« Predsednik obravnave je zaradi tega medklica pozval Hauptmanna k redu in stražnika, ki sedita več časa ob njem, sta ga potegnili nazaj na klopi. Posredovalec Morganove banke Mulligan je izjavil, da je imel Hauptmann pri banki konto, ki ga je pozneje prejel na deklislo ime svoje žene. Ko so Mulliganu pokazali fotografijo Izidorja Fische, je potrdil, da je to tisti mož, ki je l. 1933. bil petkrat ali šestkrat s Hauptmannom pri njem. Hauptmann mu ga je predstavljal za svojega družabnika pri kupčiji s kozuhovino. Hauptmannovo konto v banki je znanal do aprila 1932 komaj 203 dolarjev, proti koncu pa je narasel že na 2528 dolarjev. Neki drugi uradnik Morganove banke je izpovedal, da je Hauptmann vlagal manjše zneske.

Veliko razburjenje je zopet nastalo v sodni dvorani, ko je prišla na vrsto ženska priča Ella Aschenbachova, sosedka Hauptmannovih. Izpovedala je, da je dva dneva po ugrabitvi otroka obiskala Hauptmannovo ženo. Stali sta na verandi, ko je

prišel mimo Hauptmann.

Priča je razločno opazila, da mož šepa in je vprašala sosedo, kaj se mu je zgodilo. Ta ji je pojasnila, da se je Hauptmann pravkar vrnil s poti, kjer si je poškodoval nogo. Izjava Aschenbachove je zbudila silno pozornost, ker močno obremenjuje obtoženca. Hauptmannovo ženo je tako razburila, da ji je vrgla v obraz: »Lažete!«

Po teh zaslislanih je bila odgodena razprava čez teden. Računajo s tem, da bo državno pravdnstvo kot tožbena instanca absolutno svoj del do torka. Nato pridejo na vrsto razbremenilne priče za Hauptmanna. Obramba jih naveda 50, poleg njih tudi štiri izvedence za pisarje. Obtožba je doslej zbrala tri močne obremenilne momente proti obtoženci: Istovetnost pisave v izsiljevalnem pismu s pisavo Hauptmanna; trditve detektiva Siska, da je našel pri obtoženci 20 dolarjski bankovec iz Lindberghovega svežnja in izjavo ge. Aschenbachove, da je videla dva dneva po ugrabitvi Hauptmanna šepati.

Na podlagi tega gradiva bo zahteval državni tožilec kazni. Če bo do torka del držanega tožilstva absolutiran, bodo začeli zasliševati osebe, ki jih naveda Hauptmannova obramba. Razprava sama pa bo, tako upajo, zaključena v prihodnjih štirinajstih dneh.

Sanje o marsejskem atentatu

Čuden privid Belgijca v Parizu

Londonški list »Evening News« je razpisal anketo o nenavadnih doživljajih. Neki citatelj lista je poslal nato uredništvu opis svojih nenavadnih sanj v noči pred marsejsko tragedijo.

Citatelj, ki se je podpisal za Riharda H., pravi, da je doma iz Dieppea. Zvečer pred dogodkom v Marseilleu se je pripeljal v Pariz, kjer je spal v istem hotelu in isti sobi, kjer je noč pred njim stanoval eden izmed atentatorjev. Slednji se je odpeljal iz Pariza v Marseille.

Zjutraj med 2. in 3. uro je imel Rihard H. čudne sanje. Videl se je v neznanem mestu in v neznanu ulici, kjer sta bila umorjena dva moža. Enega izmed obeh je takoj spoznal za Barthouja, drugi pa je bil, kakor je mogel ugotoviti dan po atentatu, na podlagi slike, blagopokojni kralj Aleksander.

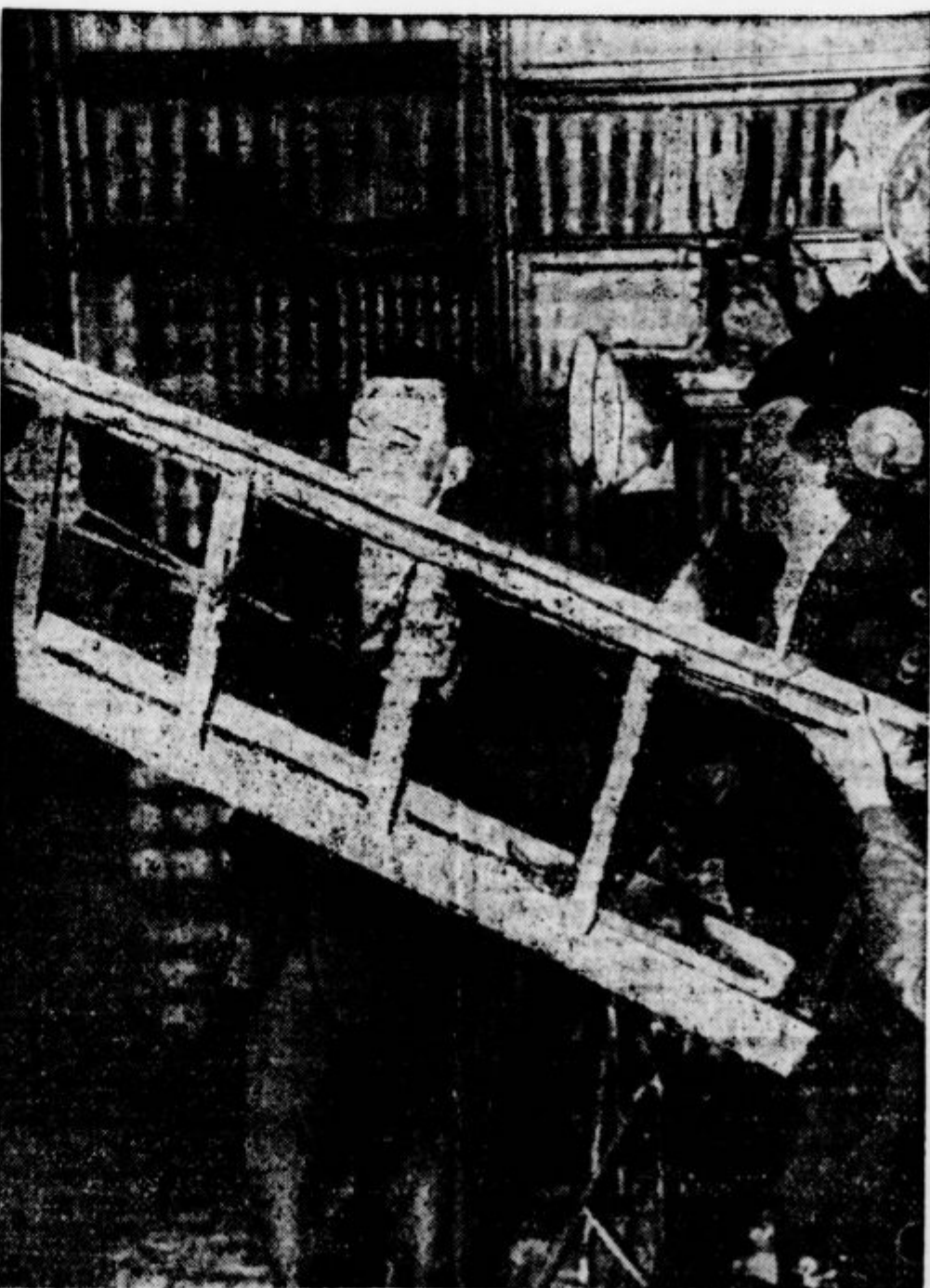
Nobena ga noče

Budimpeštanski listi poročajo o nekem 25letnem Kuhoju iz Darde pri Baji. Fant je zelo nesrečen, ker meri v višino 211 cm in ga zaradi njegove velikosti noče nobena dekleta za moža. Že večkrat je prosil kate-ro za roko, pa je bil vselej odbit. Dekleta ga zavračajo baje zato, ker je prevelik.

Nov vseučiliški zavod za letalstvo

Na dunajskem vseučilišču se ustanovi v kratkem poseben zavod, ki se bo bavil s proučevanjem človeškega telesa med poletom in fiziologijo letalca. V zadnjih dveh desetletjih so namreč dognali, da se pri poklicnih letalcih sčasoma izvršijo neke spremembe telesne konstitucije in te spremembe, njih obseg in učinek, bo proučeval novi zavod, kakršne so že pred leti ustanovili v Ameriki, na Francoskem, v Nemčiji in Italiji. Vodja dunajskega zavoda bo znani fiziolog prof. dr. Arnold Durig.

Lestve obremenjujejo krivca

Med razpravo v Flemingtonu so prinesli v sodno dvorano lestve, po katerih so splezali ugrabitelj Lindberghovega prvorojenca v otrokovo spalnico

Stanovanjske reforme

Kako skrbje na Angleškem za zdravje državljanov

Kakor znano se angleška vlada že dolgo časa bavi z načrtom, da bi se podrla vse hiše, ki so kot bivališče ljudi nemogoče in da bi se za vse zgradilo dovoljno število zdravih, prijetnih domov. Ta stremeljenja so dobila sedaj svoj izraz tudi v posebnem zakonskem načrtu.

Prvič se je tu opredelil uradno pojem »prenapolnjenega stanovanja« za zahtevo, da mora imeti vsako stanovanje dovolj prostora, da moreta oba spola, izjemši zakonca in otroke pod 10. letom živeti ločeno. V eni sobi smeta živeti maksimalno dve osebi, v dveh sobah tri, v treh sobah pet, v štirih sobah 7 in pol, v petih in več sobah pa deset oseb, pri čemer veljajo otroci pod 10. letom za pol osebe. V sobah z manjšo površino nego 50 kvadratnih

pedi ne sme nihče živeti, minimalni prostor za osebo je 80 kv. ped, za dve osebi 120 kv. ped.

Zakon zahteva od lokalnih oblasti takojšnji popis stanovanjskih razmer. Če nove tovarne privabijo novo delavstvo, morajo podjetniki skrbeti za zgradbo novih stanovanj, a za vsako novo stanovanje bo vlada 40 let plačevala najmanj po 6 funtov letno, lokalne oblasti pa po 3 funte, da bodo najemnine nizke. V podeželju bodo vladne subvencije 2 do 8 funtov letno na stanovanjsko enoto. Vso gradbeno delavnost bo nadziral poseben centralni gradbeni odbor, lastniki slabih stanovanj, ki se podrejo, dobe odškodnino, če niso s svojo nemarnostjo sami zakrivila slabih stanovanjskih pogojev.

Z odprto gondolo

v stratosfero — Projekt španskega letalca Herrere

V začetku februarja namerava sloviti španski letalec polkovnik Emilio Herrera z balonom poleteti v stratosfero in doseči višino 23.000 m.

Balon bodo napolnili s 1600 kubičnih metrov vodika in bo imel v najvišji višini premer 36 m. Najzanimivejša novost pa bo pri tem balonu odprta gondola, ki jo bodo že te dni dogotovili v vojaških letalskih de-

lavnica v Guadalajari pri Madridu.

Polet pod takšnimi pogoji bi bil nemogoč, če bi se letalec na drug način ne zavaroval zoper strašni mraz v stratosfernih višinah in razredčeni zrak. Herrera si je dal v ta namen izgotoviti neko vrsto potapljaške oprave, ki se da ogrevati z elektriko. Pod to obleko bo imel drugo opravo iz posebno prepariranega blaga z jeklenimi žicami, poleg tega pa še dve obleki iz gume in volne. Na ta način mu mraz ne bo mogel do živga. Zoper sončne žarke, ki bi ga v veliki višini preveč grel, se bo varoval z blagom, ki bo viselo z balona čez gondolo. Dve posodi s kisikom mu bosta dovajali potreben zrak za dihanje. Na madridski tehniki gradijo ta čas posebno poskusno kabino, v kateri bo Herrera pred poletom v silno razredčenem zraku in ob temperaturi 60 stopinj pod ničlo preizkusil samega sebe in svoje oprave ter dihalne aparature.

Herrera računa, da bo rabil 2 uri za doseg višine 23.000 m ter nadaljnji 2 uri za pristajanje. Če doseže res omenjeno višino, tedaj mu pojde naslov človeka, ki se je dvignil najvišje nad zemljo. Dvignil pa se bo v nasprotju z dosedanjimi stratosfernimi letalci sam. Njegova žena ga je hoteli na vsak način spremljati pri tveganem podjetju, a jo je prepričal, da bi imela težje druge osebe za posledico to, da bi se balon dvignil za 1000 m manj visoko.

Njegov polet ni namenjen samo rekordu, temveč tudi znanosti. Na krovu bo imel številne znanstvene aparate in oddajnik za kratke valove. Tako bo v stalni zvezi z zemljo. Najzanimivejša pa bo to, da bo v višini 23.000 m poskusil fotografirati Iber-ski polotok s ploščami na infrardeče žarke.

Smrt odličnega francoskega novinarja

V Parizu je umrl glavni urednik »Matina« Georges Abrie. V uredništvu je delal 30 let

Priča marsejskega atentata

Po naročilu preiskovalnega sodnika Doucet de Saint-Parila iz Marseillea je bil te dni na pariškem sodišču zaslišan o poteku atentata francoski general George, ki je sedel z blagopokojnim kraljem in L. Barthoujem v istem avtomobilu

ANEKDOTA

Nekoč znanega pariškega zdravnika Ricorda je ustavljal na cesti neki skupuh, ki je mislil, da bo tako prišel do brezplačne konzultacije. »Kaj vam manjka?« je vprašal zdravnik. »V želodcu me boli,« je dejal oni. »Tako? Da vidimo. Zaprite oči.« Mož je tako storil. »Pokažite jezik,« je dejal Ricord. In tako se je zgodilo. Ko je skupuh čez nekoliko minutah odprl oči, je videl okoli sebe krdelo zija. Zdravnik pa je bil že davno izginil.

VSAK DAN ENA

»Ali ste vsak dan pokadili samo eno cigaro?«

»Sem, toda stalo me je ogromno pre-magovanja, kajti prej nisem nikoli kadil.«
